

5. Верховна Рада України (25.03.1992). Закон України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
6. Верховна Рада України (13.04.2012). Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13 квітня 2012 [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
7. Верховна Рада України (18.02.1992). Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
8. Верховна Рада України (26.12.2002). Закон України «Про контрольно-розвідувальну діяльність» від 26 грудня 2002 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
9. Верховна Рада України (30.06.1993). Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
10. Верховна Рада України (07.04.2011). Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07 квітня 2011 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
11. Верховна Рада України (05.11.1991). Закон України «Про прокуратуру» від 05 листопада 1991 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
12. Верховна Рада України (16.12.1993). Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
13. Президент України (12.02.2007). Указ «Про Стратегію національної безпеки України» від 12 лютого 2007 р. № 105 [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
14. Президент України (08.06.2012). Указ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» від 08 червня 2012 р. № 389/2012 [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).
15. Президент України (27.10.2009). Указ «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 вересня 2009 року «Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції» від 27 жовтня 2009 р. № 870/2009 [WWW документ]. URL <http://www.rada.gov.ua> (10 квітня 2013).

Сазонов Василь Вікторович
здобувач кафедри адміністративного
права та адміністративної діяльності
Національного університету
«Ориджинальна академія України імені
Ярослава Мудрого»

Напрями підвищення ефективності діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки України

Виникнення і розвиток системи забезпечення державної безпеки є об'єктивною потребою будь-якого соціального організму в самозбереженні власної національної ідентичності. Аналіз наукової літератури свідчить, що абсолютної безпеки бути не може, оскільки повністю ізолювати державу, суспільство і його індивідів від негативного впливу загрозливих чинників навколишнього середовища і забезпечити їх безконфліктне існування практично неможливо. Разом з тим, необхідно і можливо забезпечити їх безпеку на рівні, що гарантує ненасильницький і стійкий розвиток та виключає спричинення шкоди національним інтересам.

Проте, незважаючи на те, що теоретичні основи забезпечення державної безпеки досліджувалися, починаючи з другої половини ХХ століття, станом на початок ХХІ століття були визначені лише пріоритети наукової діяльності в цій сфері і опрацьовані окремі елементи теорії забезпечення державної безпеки, у свою чергу ученими і фахівцями сектора безпеки так і не досягнуто єдності щодо напрямів підвищення ефективності діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки, що залишається й досі актуальною науковою і практичною проблемою. Від вирішення цієї проблеми значною мірою залежить розробка подальших напрямів удосконалення системи і компетенції державних органів і військових формувань у сфері забезпечення державної безпеки України.

Необхідно відзначити, що останнім часом спостерігається підвищена актуалізація дослідження даних проблем державної безпеки і її забезпечення. Серед учених, які займаються даною проблемою, можна виділити роботи В.В. Белевцевої, Ц.Р. Гордієнка, А.П. Дзьобаня, В.В. Ласточкина, В.А. Ліпкана, І.Ф. Коржа, В.Я. Настюка, А.В. Опальова, В.Г. Пилипчука й ін.

Слід зазначити, що ключовою проблемою при удосконаленні діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки України є розбалансованість системи державної влади. Критеріями ефективності організації

і функціонування цих суб'єктів є їх цілеорієнтованість, умови функціонування суб'єктів забезпечення державної безпеки, оптимізація організаційної структури її суб'єктів, витрати на утримання цих суб'єктів. Характерною межею цинішньої політичної системи України є відсутність чіткого поділу державної влади, в першу чергу, її виконавчої гілки, місця і ролі прокуратури в системі державної влади, відсутність реальної «самостійності» органів місцевого самоврядування. Сучасна Україна відноситься до перехідного, від соціалізму до капіталізму, типу держави. Донині не здійснена реформа адміністративно-правової системи, своєрідні «катаклізми» відбуваються в політичній системі держави тощо. Держава має «чутливі зони безпеки», що властиві країнам перехідного типу. Проблемним є питання ефективності поділу повноважень щодо сфери державної безпеки в площині «уряд-парламент-президент».

За таких умов Президент України виявляється як реальний суб'єкт захисту державної безпеки, гарант Конституції, а це можливо, в першу чергу, при функціонуванні президентської форми державного управління.

Наступним проблемним питанням сучасного періоду Української держави, як за масштабами розповсюдження, так і за глибиною проникнення у соціальний організм, є питання існування системної корупції в органах державної влади, що є найбільш руйнівним чинником у сфері належної реалізації адміністративно-правової діяльності суб'єктів забезпечення державної безпеки.

Ще однією проблемою, яка викликана розбалансованістю державної влади у сфері державної безпеки, є деформація системи заборон і противаг. На цей час склалася ситуація, при якій дана система функціонує у сфері державної безпеки з максимально мінімізованим впливом на неї з боку представницького органу. На цей час ситуація в Україні дає підстави стверджувати про надмірну концентрацію влади в руках Президента України, що є загрозою для виникнення авторитаризму. Таким чином, парламент не бере участі у вирішенні питань призначення Голови Служби безпеки України, Міністра оборони України і здійсненні контролю за їх діяльністю. А діяльність таких структур, як Служба зовнішньої розвідки та інші розвідувальні органи держави, Управління державної охорони України, і дотепер залишаються поза парламентським контролем, окрім лише контролю за реалізацією виконання ними Державного бюджету, що відноситься до функцій Рахункової палати України, і здійснення аналізу застосування норм законів, які відносяться до предмету відання відповідного комітету Верховної Ради України.

До відповідальності парламенту за керівництво суб'єктами державної безпеки повинне належати повноваження здійснювати парламентський контроль за сферою безпеки. У цьому сенсі парламент повинен мати повноваження впливати на розробку, впровадження і здійснення політики безпеки Урядом або Президентом України. Проте, на цей час більшість повноважень, які повинні належати Уряду України, здійснюються Президентом України. У цьому контексті відсутня участь парламенту у формуванні й оборонної стратегії безпеки, концепцій щодо планування особового складу (кадрової політики, бойової підготовки), участь у схваленні кадрових призначень, контроль за реалізацією контрактів, які стосуються виробництва і продажу озброєння тощо.

Тому, саме доцільність реформування сектора безпеки України і його складових або, іншими словами, внесення відповідних змін до законодавства України з питань державної безпеки, проведення адміністративної реформи, зміст якої полягає в оптимізації системи центральних органів виконавчої влади в Україні, в перебудові відповідних державних інститутів державного управління, державної служби; ефективної структуризації парламенту, приведення виборчого законодавства у відповідність з положеннями Конституції України, робить необхідним пошук нових напрямів удосконалення моделі державного ладу України, ефективнішого функціонування органів державної влади, в першу чергу, адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки, приведення функцій і повноважень їх суб'єктів у відповідність до нових завдань, які з'являються перед Україною у цілому, і управлінням у сфері державної безпеки зокрема.

Проаналізувавши міжнародні зобов'язання і чинне законодавство України щодо забезпечення демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів сектора безпеки, можна зробити висновок, що Україна зобов'язалася дотримуватися універсальних міжнародних принципів у цій сфері. Співвідношення даних принципів з національним законодавством дає можливість стверджувати, що Україна сьогодні знаходиться у процесі формування внутрішньої нормативно-правової бази демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів сектора безпеки відповідно до міжнародних вимог і міжнародних зобов'язань держави, але все ще залишається невирішеною низка наступних проблем: незбалансованість повноважень суб'єктів контролю у сфері державної безпеки; відсутність чіткої регламентації способів здійснення контрольних повноважень, що відкриває можливість для виходу певних суб'єктів контролю за межі їх повноважень

і, відповідно, звуження повноважень інших учасників системи контролю, зокрема, законодавчої і судової гілок влади; відсутність дієвого механізму цивільного контролю за діяльністю суб'єктів сектору безпеки на регіональному рівні.

Таким чином, з урахуванням європейських принципів формування механізмів демократичного цивільного контролю над сектором безпеки можна виділити наступні шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення державної безпеки. По-перше, завершення реформування системи органів сектора безпеки, що передбачає законодавче закріплення функцій, повноважень, відповідальності всіх її суб'єктів, встановлення зворотного зв'язку з громадським контролем. По-друге, посилення координаційно-контрольних можливостей Ради національної безпеки і оборони України щодо забезпечення системності і комплексності, розроблених нею рішень із забезпечення законності в секторі безпеки. По-третє, удосконалення законодавчої регламентації процедур здійснення парламентського, президентського, адміністративного і громадського контролю за діяльністю органів сектора безпеки, розмежування сфер їх взаємодії. По-четверте, підвищення ефективності парламентського контролю. Зокрема, за рахунок уточнення організаційно-правових принципів його здійснення, визначення принципів і рівня доступу до секретної інформації профільного Комітету Верховної Ради України.

Тарасенко Дмитро Іванович

старший викладач спеціальної кафедри № 2 Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», майор юстиції

Щодо правових гарантій виконання законних вимог співробітників СБ України

На шляху становлення України як демократичної, соціальної та правової держави права, свободи і законні інтереси окремої особи

отримали пріоритет над інтересами держави, що чітко простежується у частині 2 статті 3 Конституції України, яка встановлює, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

З положеннями ст. 3 Конституції України кореспондується ч. 2 статті 19 Конституції, яка встановлює базовий принцип діяльності всіх без винятку суб'єктів владних повноважень, котрий полягає у тому, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Виходячи з положень названої статті можна зробити висновок, що кожен вправі очікувати від всіх суб'єктів владних повноважень належної поведінки, виконання покладених на них завдань, обов'язків. Одними з таких завдань Служби безпеки України є захист прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб.

Таким чином, Служба безпеки України, як і інші правоохоронні органи, перебуває у ситуації необхідності захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, суворо дотримуючись при цьому принципу верховенства інтересів особи над інтересами держави – обмеження прав особи допускається виключно у передбачених законами випадках. У випадках незаконного обмеження прав чи свобод особа має право відповідно до ст. 55 Конституції України оскаржити до суду рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. У свою чергу від ефективності діяльності Служби безпеки України як правоохоронного органу залежить і авторитет держави в цілому. А ефективність діяльності Служби безпеки України залежить від можливості забезпечити виконання законних рішень її співробітників.

Повноваження співробітників Служби безпеки України у цьому контексті можна розглядати у двох аспектах: адміністративні та кримінально-процесуальні. Адміністративні повноваження співробітників СБУ передбачені Законами України «Про Службу безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про державну таємницю», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про правовий ста-